

POSTANOWIENIE

Dnia 20 listopada 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

Prezes SN Joanna Lemańska (przewodniczący)
SSN Elżbieta Karska (sprawozdawca)
SSN Paweł Księżak
SSN Oktawian Nawrot (uzasadnienie)
SSN Mirosław Sadowski
Katarzyna Monika Borkowska (ławnik Sądu Najwyższego)
Stanisław Michał Lesień (ławnik Sądu Najwyższego)

w sprawie z powództwa Prokuratora Rejonowego Szczecin-Zachód w Szczecinie
przeciwko B. R., M. N. i L. R.

o ustalenie bezskuteczności uznania ojcostwa,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych
w dniu 20 listopada 2024 r.

w przedmiocie skargi nadzwyczajnej wniesionej przez Prokuratora Generalnego
od wyroku Sądu Okręgowego w Szczecinie z 18 listopada 2020 r., sygn. X RCa 5/19,

odrzuca skargę nadzwyczajną.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 18 września 2018 r., sygn. akt VIII RC 1268/17, Sąd Rejonowy Szczecin Prawobrzeże i Zachód w Szczecinie ustalił bezskuteczność uznania ojcostwa. Wyrok ten zapadł na tle skomplikowanego stanu faktycznego wynikającego z uznania ojcostwa przez osobę transseksualną typu K/M, która poddała się procedurze tranzycji w celu uzyskania tożsamości męskiej, ustalonej

prawomocnym wyrokiem Sądu Okręgowego w Szczecinie z dnia 5 czerwca 2009 r., sygn. akt I C 143/09. Uznanie ojcostwa dotyczyło małoletniego dziecka poczętego *in vitro* z nasienia anonimowego dawcy. Związek matki dziecka i osoby, która uznała ojcostwo rozpadł się, zaś matka wniosła do prokuratury rejonowej o wytoczenie powództwa o ustalenie bezskuteczności uznania ojcostwa przez osobę, która je uznała będąc świadomą, że nie jest biologicznym ojcem dziecka. W ocenie prokuratora utrzymywanie fikcji prawnej pochodzenia dziecka od osoby, która nie jest jego biologicznym ojcem, pozostawało niezgodne z interesem społecznym.

Na skutek apelacji pozwanego Sąd Okręgowy w Szczecinie wyrokiem z 18 listopada 2020 r. w sprawie X RCa 5/19 zmienił wyrok Sądu Rejonowego Szczecin Prawobrzeże i Zachód w Szczecinie w ten sposób, że oddalił powództwo Prokuratora Rejonowego Szczecin-Zachód w Szczecinie o ustalenie bezskuteczności uznania ojcostwa.

Wnioskiem z 19 listopada 2020 r. (data stempla pocztowego) Prokuratura wystąpiła o sporządzenie uzasadnienia wyroku Sądu Okręgowego w Szczecinie z 18 listopada 2020 r. oraz o doręczenie odpisu tegoż wyroku wraz z uzasadnieniem.

Odpis wyroku Sądu Okręgowego w Szczecinie z 18 listopada 2020 r. doręczony został prokuratorowi Prokuratury Rejonowej Szczecin-Zachód w Szczecinie 10 lutego 2021 r.

Skargą nadzwyczajną datowaną na 17 czerwca 2021 r., wniesioną do Sądu Okręgowego w Szczecinie 22 czerwca 2021 r. (data prezentaty), Prokurator Generalny zaskarżył w całości prawomocny wyrok Sądu Okręgowego w Szczecinie wydany w dniu 18 listopada 2020 r. w sprawie X RCa 5/19, zarzucając mu naruszenie konstytucyjnej zasady ochrony praw dziecka oraz ochrony rodziny, naruszenie w sposób rażący prawa materialnego oraz oczywistą sprzeczność istotnych ustaleń sądu z treścią zebranego materiału dowodowego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga nadzwyczajna podlegała odrzuceniu.

Zgodnie z art. 89 § 1 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (tekst jedn. Dz.U. 2024, poz. 622 ze zm., dalej: „u.SN”), jeżeli jest to konieczne dla zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego

urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, od prawomocnego orzeczenia sądu powszechnego lub sądu wojskowego kończącego postępowanie w sprawie może być wniesiona skarga nadzwyczajna, o ile:

- 1) orzeczenie narusza zasady lub wolności i prawa człowieka i obywatela określone w Konstytucji, lub
 - 2) orzeczenie w sposób rażący narusza prawo przez błędną jego wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie, lub
 - 3) zachodzi oczywista sprzeczność istotnych ustaleń sądu z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego
- a orzeczenie nie może być uchylone lub zmienione w trybie innych nadzwyczajnych środków zaskarżenia.

Z powyższego jednoznacznie wynika, że wniesienie skargi nadzwyczajnej każdorazowo uwarunkowane jest:

1. istnieniem prawomocnego orzeczenia sądu powszechnego lub wojskowego kończącego postępowanie w sprawie,
2. zaistnieniem podstawy ogólnej skargi nadzwyczajnej, czyli koniecznością zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej,
3. zaistnieniem przynajmniej jednej z podstaw szczególnych skargi nadzwyczajnej wskazanych w art. 89 § 1 pkt 1-3 u.SN,
4. brakiem możliwości uchylenia lub zmiany orzeczenia w trybie innych nadzwyczajnych środków zaskarżenia.

Nie ulega przy tym wątpliwości, że wymienione przesłanki muszą być spełnione łącznie, zaś brak spełnienia chociaż jednej z nich skutkuje odrzuceniem skargi.

Jak wskazano wyżej, jednym z warunków *sine qua non* wniesienia skargi nadzwyczajnej jest brak możliwości uchylenia lub zmiany orzeczenia w trybie innych nadzwyczajnych środków zaskarżenia. Nie ulega wątpliwości, że jednym z nadzwyczajnych środków zaskarżenia, o których mowa w art. 89 § 1 *in fine* u.SN, jest skarga kasacyjna.

Jak wskazał Sąd Najwyższy w uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 22 października 2019 r., I NSNZP 2/19, „istotą skargi nadzwyczajnej,

wynikającą *expressis verbis* z literalnego brzmienia przepisu art. 89 § 1 *in fine* u.SN, jest jej subsydiarny charakter. Oznacza to, że znajduje ona zastosowanie w stosunku do prawomocnego orzeczenia sądu powszechnego lub sądu wojskowego kończącego postępowanie w sprawie, o ile orzeczenie nie może być uchylone lub zmienione w trybie innych zwyczajnych albo nadzwyczajnych środków zaskarżenia. Skarga nadzwyczajna jest instytucją prawa procesowego służącą kontroli konstytucyjności sądowego stosowania prawa (stosowania prawa przez sądy, art. 89 § 1 u.SN), a więc kontroli każdego prawomocnego orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie, która nie konkuruje z innymi środkami. Także z brzmienia przepisu art. 89 § 3 u.SN wynika, że skarga nadzwyczajna może być wniesiona zawsze wtedy, gdy w chwili jej wnoszenia nie ma możliwości uchylenia lub zmiany orzeczenia w trybie innych środków zaskarżenia. Skarga nadzwyczajna może być więc wniesiona również w przypadku nieskorzystania przez stronę ze zwyczajnego środka zaskarżenia, jak i innego nadzwyczajnego środka zaskarżenia, pomimo możliwości ich wniesienia. Przesłanka wyczerpania drogi prawnej została bowiem sformułowana szerzej, niż w przypadku skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, która przysługuje, jeżeli zmiana w drodze przysługujących stronie środków prawnych nie była i nie jest możliwa (art. 424¹ § 1 k.p.c.). Jak wyjaśnił Sąd Najwyższy w wyroku z 3 czerwca 2019 r. (I NSNc 7/19), skarga nadzwyczajna ustępuje innym, zarówno zwyczajnym, jak i nadzwyczajnym środkom zaskarżenia, ma pierwszeństwo tylko przed skargą o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, która to, w przeciwieństwie do skargi kasacyjnej i skargi o wznowienie postępowania, co do zasady, nie służy do wzruszania prawomocnych orzeczeń”.

Z uwagi na powyższe słusznie wskazuje się w doktrynie, że „w przypadku gdy wniosek o wniesienie skargi nadzwyczajnej trafi do organu uprawnionego jednocześnie do wniesienia innego nadzwyczajnego środka zaskarżenia, organ ten powinien w pierwszej kolejności rozważyć, czy orzeczenie może być uchylone lub zmienione w trybie tego środka. Skargę nadzwyczajną można wnieść tylko w przypadku ustalenia, że nie jest to możliwe” (K. Szczucki, *Ustawa o Sądzie Najwyższym. Komentarz*, Warszawa 2021, s. 487-488).

Sąd Najwyższy oceniając dopuszczalność skargi nadzwyczajnej od wyroku Sądu Okręgowego w Szczecinie z 18 listopada 2020 r. w sprawie X RCa 5/19 stwierdził, iż w dacie jej wniesienia przez Prokuratora Generalnego wspomniane orzeczenie mogło zostać zaskarżone skargą kasacyjną.

Niewątpliwie w sprawie o ustalenie bezskuteczności uznania ojcostwa wytoczonej przez prokuratora na podstawie art. 86 k.r.o., przysługuje w pierwszej kolejności skarga kasacyjna na zasadach ogólnych. Termin do wniesienia skargi kasacyjnej przez Prokuratora Generalnego wynosi sześć miesięcy od chwili uprawomocnienia się orzeczenia, a jeżeli strona zażądała orzeczenia z uzasadnieniem – od chwili doręczenia orzeczenia stronie (art. 398⁵ § 2 k.p.c.). Prawomocne orzeczenie kończące postępowanie w sprawie zapadło 18 listopada 2020 r. Uzasadnienie wyroku doręczone zostało prokuraturze 10 lutego 2021 r., zatem termin na złożenie skargi kasacyjnej od wyroku Sądu Okręgowego w Szczecinie z dnia 18 listopada 2020 r., upływał 10 sierpnia 2021 r. Prokurator nie wniósł skargi kasacyjnej, mimo że był do tego uprawniony. Na dzień wniesienia skargi nadzwyczajnej przez Prokuratora Generalnego (27 czerwca 2021 r.), orzeczenie Sądu Okręgowego w Szczecinie, od którego wniesiono skargę nadzwyczajną, mogło być zaskarżone skargą kasacyjną. Niezależnie od powyższego, skarga nadzwyczajna Prokuratora Generalnego oparta została na podstawach, które mogły stać się możliwymi podstawami kasacyjnymi.

Z powyższych względów Sąd Najwyższy skargę nadzwyczajną Prokuratora Generalnego uznał za niedopuszczalną i w konsekwencji odrzucił na podstawie art. 398⁶ § 2 i 3 k.p.c. w zw. z art. 89 § 1 u.SN w zw. z art. 95 pkt 1 u.SN, orzekając jak w sentencji postanowienia.

Zdanie odrębne od postanowienia złożyła SSN Elżbieta Karska.

r.g.

[a.ł]

